

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК

АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я

Науковий журнал

*Виходить 4 рази на рік
Видається з березня 1997 р.*

Випуск 1 (71) 2013

Миколаїв
2013

<http://visnyk.mnau.edu.ua/>

Засновник і видавець: Миколаївський національний аграрний університет.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19669-9469ПР від 11.01.2013.

Згідно з Постановою ВАК України від 14.04.2010 р. № 1-05/3 видання включено до переліку фахових видань.

Головний редактор: В.С. Шебанін, д.т.н., проф., чл.-кор. НААНУ

Заступники головного редактора:

І.І. Червен, д.е.н, проф.
В.І. Гавриш, д.е.н., проф.
В.П. Клочан, к.е.н., доц.
М.І. Гиль, д.с.-г.н., проф.
В.В. Гамаюнова, д.с.-г.н., проф.

Відповідальний секретар: Н.В. Потриваєва, к.е.н., доц.

Члени редакційної колегії:

Економічні науки: О.В. Шебаніна, д.е.н., проф.; Н.М. Сіренко, д.е.н., проф.; О.І. Котикова, д.е.н., проф.; Джулія Одбрайт, PhD, проф. (США); І.В. Гончаренко, д.е.н., доц.; О.М. Вишневська, д.е.н., доц.; А.В. Ключник, д.е.н., доц.; О.Є. Новіков, д.е.н., доц.; О.В. Скрипнюк, д.ю.н., проф.; О.Д. Гудзинський - д.е.н., проф.; О.Ю. Єрмаков, д.е.н., проф.; В.І. Топіха, д.е.н., проф.; В.М. Яценко, д.е.н., проф.; М.П. Сахацький, д.е.н., проф.; В.С. Дога, д.е.н., проф. (Молдова).

Технічні науки: Б.І. Бутаков, д.т.н., проф.; К.В. Дубовенко, д.т.н., проф.; К.М. Думенко, д.т.н., доц.; В.Д. Будаков, д.т.н., проф.; С.І. Пастушенко, д.т.н., проф.; А.А. Ставинський, д.т.н., проф.; В.П. Лялякіна, д.т.н., проф. (Росія).

Сільськогосподарські науки: В.С. Топіха, д.с.-г.н., проф.; Т.В. Підпала, д.с.-г.н., проф.; А.С. Патрева, д.с.-г.н., проф.; В.П. Рибалко, д.с.-г.н., проф., академік НААН України; І.Ю. Горбатенко, д.б.н., проф.; І.М. Рожков, д.б.н., проф.; В.А. Захаров, д.с.-г.н., проф. (Росія); С.Г. Чорний, д.с.-г.н., проф.; М.О. Самойленко, д.с.-г.н., проф.; А.К. Антипова, д.с.-г.н. доц.; В.І. Січкарь, д.б.н., проф.; А.О. Лимар, д.с.-г.н., проф.; А.П. Орлюк, д.б.н., проф.; В.Я. Щербаков, д.с.-г.н., проф.; Майкл Бьоме, проф. (Німеччина).

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського національного аграрного університету. Протокол № 6 від 26.02.2013 р.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,

Миколаївський національний аграрний університет,

тел. 0 (512) 58-05-95, www.mnau.edu.ua

© Миколаївський національний аграрний університет, 2013

УДК 411.76.982

СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ

О.І. Котикова, доктор економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

У статті наведено результати дослідження процесу державного регулювання та контролю якості підготовки фахівців вищої кваліфікації. Визначено структуру державного впливу та його змістовні характеристики.

Ключові слова: освіта, державне регулювання, контроль, кадри вищої кваліфікації.

Питання регулювання та контролю якості підготовки фахівців вищої кваліфікації набуває актуальності у сучасних умовах по декільком причинам. Першою та головною є абсолютне зростання контингенту студентів та напрямків підготовки при одночасному зменшенні відносної кількості кадрів вищої кваліфікації, аудиторного фонду та лабораторно-експериментальних потужностей протягом тривалого часу. При цьому, приватний сектор у вищій освіті отримав досить значного розповсюдження за рахунок відкриття нових приватних ВНЗ, а також факультетів і кафедр у ВНЗ без відповідного бюджетного замовлення. Як наслідок, спостерігається низький темп працевлаштування випускників за спеціальністю. Усе це актуалізує питання державного регулювання та контролю якості підготовки фахівців вищої кваліфікації.

Проблеми державного управління вищою освітою в Україні є предметом досліджень, результати яких викладено у наукових працях М. Усова [1], В. Філіппова [2], М. Курбатова [3], Х. Себкової [4], В. Соболева [5] та ін. Подальший розвиток питань регулювання та контролю якості підготовки фахівців вищої кваліфікації потребує визначення суб'єктів цієї діяльності, її характеру та змісту.

© Котикова О.І., 2013

Важливою характеристикою управління як певного виду діяльності є те, що це відособлений вид діяльності, що реалізується окремо від освітнього процесу. Це означає, що для управління системою освіти створюються спеціальні організації з певною системою взаємин, вирішуваних завдань і здійснюваних видів дій – структура управління з певною підпорядкованістю, розподілом між підрозділами функцій управління.

Структура управління освітою в Україні сформована по лінійно-функціональній схемі, яка характеризується такими основними рисами:

- наявність декількох адміністративних рівнів, в яких кожен нижчестоящий рівень знаходиться в адміністративному веденні вищестоящого, – вирішення вищестоящих органів є обов'язковими для нижчестоящих;

- обмеження адміністративного ведення нижчестоящих рівнів управління певними функціями або деяким їх набором – вищестоящий орган може приймати обов'язкові для нижчестоящого рішення лише по обмеженому колу питань;

- можливість для органу управління управляти лише тими організаціями, які знаходяться в його безпосередньому веденні і для яких він виступає як засновник;

- управління ВНЗ також здійснюється й іншими міністерствами і відомствами (МВС, Міноборони, Мінохорони здоров'я, Мінінфраструктури, Мінфіном, Мінагрополітики, Мінсоцполітики, Мінкультури).

Після змін в структурі органів державної влади і управління в грудні 2011 р. галузеве управління освітою представлено Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, яке є центральним органом управління освітою, і державними органами управління, що знаходяться в його веденні:

ЎДержавне агенство з питань науки, інновацій та інформатизації України;

ЎДержавна інспекція навчальних закладів України;

ЎДержавна служба інтелектуальної власності України.

Структуру регулювання і контролю якості підготовки фахівців, що діє сьогодні, наведено на рис.

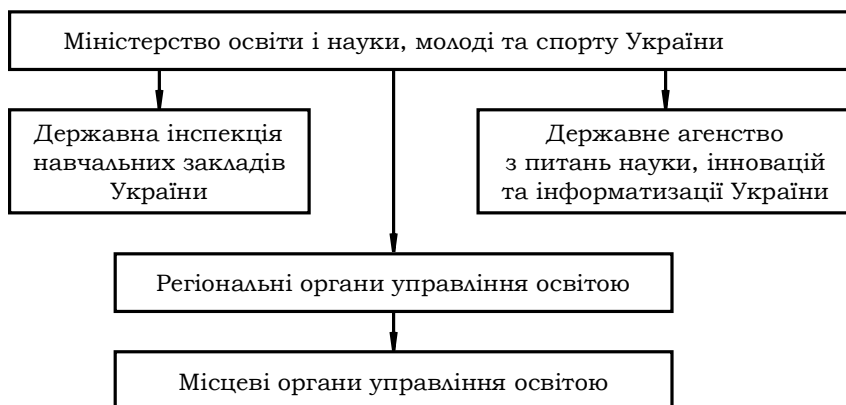

Рис. Структура регулювання та контролю якості підготовки фахівців

Для ВНЗ побудовано триланкову структуру управління: адміністративне ведення від міністерства через Державну інспекцію навчальних закладів України до освітньої установи (ВНЗ). По суті, Державна інспекція навчальних закладів України є проміжною ланкою, що транслює розпорядження міністерства ВНЗ за допомогою реалізації окремих управлінських функцій, переданих йому при створенні. Подібні структури управління економікою будувалися і раніше, коли з міністерств виокремлювалися головні управління (главки) для керівництва підгалуззями економіки, але надалі ці управлінські ланки ліквідовувалися як зайві.

Регіональний рівень регулювання і контролю якості освіти представлений управліннями освіти і науки обласних державних адміністрацій, міст Києва і Севастополя. Основна їх відмінність від центральних органів полягає в тому, що вони здебільшого не мають в своєму безпосередньому веденні ВНЗ, здійснюючи, таким чином, переважно функціональне управління системою освіти в межах регіону.

Місцевий рівень контролю і регулювання якості освіти представлений відділами народної освіти (умовна узагальнена назва), створеними відповідними органами місцевої самоврядування. На ці органи покладено основне навантаження

по здійсненню управління навчальними закладами загальної освіти, основна маса яких зосереджена на місцевому рівні.

Місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування здійснюють державну політику в галузі освіти і в межах їх компетенції. Вони встановлюють обсяги бюджетного фінансування закладів освіти, установ; забезпечують розвиток їх мережі, зміцнення матеріальної бази, господарське обслуговування. Ними здійснюється соціальний захист працівників освіти, дітей, учнівської і студентської молоді, створюються умови для їх виховання, навчання і роботи відповідно до нормативів матеріально-технічного та фінансового забезпечення; організація обліку дітей дошкільного та шкільного віку; контроль виконання вимог щодо їх навчання. Вони вирішують питання, пов'язані з опікою і піклуванням про неповнолітніх, які залишилися без піклування батьків, дітей-сиріт, захист їх прав, надання матеріальної допомоги; створюють належні умови за місцем проживання для виховання дітей, молоді, розвитку здібностей, задоволення їх інтересів тощо.

Місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування створюються відповідні органи управління освітою, діяльність яких спрямована на управління закладами освіти, що є у комунальній власності. Вони організовують навчально-методичне забезпечення закладів освіти, вдосконалення професійної кваліфікації педагогічних працівників, їх перепідготовку та атестацію; координують дії педагогічних, виробничих колективів, сім'ї, громадськості з питань навчання і виховання дітей; визначають потреби, розробляють пропозиції щодо державного контракту, формування регіонального замовлення на педагогічні кадри, укладання договорів та їх підготовку. Вони уповноважені здійснювати контроль за дотриманням вимог щодо змісту, рівня і обсягу освіти та атестацію закладів освіти, що перебувають у комунальній власності.

Представлена структура контролю і регулювання пред'являє вельми високі вимоги до взаємодії між рівнями і суб'єктами управління, розподілу між ними функцій управління.

Основними напрямками діяльності органів управління освітою є координація різних видів діяльності, до яких можна віднести такі:

- функціонування вищих навчальних закладів різного рівня;
- діяльність підвідомчих організацій, що не здійснюють освітній процес (у наведеній структурі управління не відбиті);
- функціонування органів управління освітою.

Структура управління освітою, що діє, представлена на рис., показує, що різні рівні управління здійснюють практично однакові види координації за винятком місцевого рівня, на якому здійснюється координація лише і безпосередньо діяльності підвідомчих навчальних закладів.

Відповідно до чинного законодавства освіта є сферою спільного ведення національного і регіонального рівнів державної влади і управління. Це означає, що у сфері освіти компетенція цих рівнів може перетинатися і має бути розмежована законодавчо.

Регулювання і контроль якості підготовки фахівців здійснюються також іншими міністерствами і відомствами – МВС, Міноборони, Мінохорони здоров'я, Мінінфраструктури, Мінфіном, Мінагрополітики, Мінсоцполітики, Мінкультури, що реалізують окремі функції управління освітою, як правило, опосередковано через Міносвіти й інші міністерства і відомства, що мають в своєму веденні освітні установи, у т.ч. шляхом видання документів регулюючого характеру, тобто що встановлюють спільні умови функціонування і (або) ресурсного забезпечення ВНЗ.

Проте, при зміні структури управління у **2010** р. функції такого роду в нових положеннях про вказані міністерства відбиті не були. Їх виконання, по суті, з того часу здійснюється в режимі «за умовчанням», тобто в межах здійснення повноважень без їх деталізації.

Встановлення структури державного регулювання та контролю якості підготовки фахівців вищої кваліфікації в Україні надає можливість розвинути зазначений напрямок дослідження. У подальшому, актуальним є аналіз існуючих нормативних вимог у сфері забезпечення якості процесу підготовки фахівців.

Список використаних джерел:

1. Усов М. А. Теоретические основы формирования системы управления качеством профессионального образования / М. А. Усов // Экономика образования в системе социальных координат : тезисы докладов региональной научно-практической конференции. — Тамбов, 2006. — С. 330—322.
2. Филиппов В. М. Сравнительный анализ систем управления в вузах, организации и экономики образования / В. М. Филиппов // Университетское управление. — 1998. — № 1. — С. 7—9.
3. Курбатова М. В. Проблемы становления системы частного инвестирования в высшее профессиональное образование / М. В. Курбатова, Н. П. Дудченко // Университетское управление. — 2003. — № 3. — С. 22—25.
4. Себкова Х. Акредитація і забезпечення якості вищої освіти в Європі / Х. Себкова // Вища школа. — 2006. — № 2. — С. 77—84.
5. Соболев В. С. Концепция, модель и критерии эффективности внутривузовской системы управления качеством высшего профессионального образования / В. С. Соболев, С. А. Степанов // Университетское управление. — 2004. — № 2. — С. 26—30.

Е.И. Котикова. Структура управления образованием в Украине.

В статье приведены результаты исследования процесса государственного регулирования и контроля качества подготовки специалистов высшей квалификации. Определены структура государственного влияния и его содержательные характеристики.

O.I. Kotikova. Structure of education in Ukraine.

The results of research of government control process of higher qualification specialists preparation quality are presented in the article. The structure of state influence and its rich in content descriptions is certain.

WORLDWIDE FOOD SAFETY ISSUES

Julie A. Albrecht, PhD, Professor
Department of Nutrition and Health Sciences,
University of Nebraska-Lincoln, Lincoln, NE, USA

Food safety issues are global. This paper provides an overview of food safety issues including microbiological contamination, chemical contamination, naturally-occurring toxins and nutritional inadequacies. A brief overview of genetic engineering (biotechnology) includes consumer concerns.

Keywords: food safety.

Food safety presents problems worldwide. Globalization of the food supply means more food is available for consumers all year. Because food is available, a larger variety of foods can be eaten and therefore, a greater nutrient source for consumers. For example, oranges are available in areas where they cannot be grown or are available during seasons when they are not ripe. Fresh oranges are a great source of vitamin C and can provide that nutrient to the diet all year. Foods that are seasonal and easily shipped provide an economic benefit for the farmers in different parts of the world. However, human health can also be threatened with unique food safety issues when foods are obtained from different parts of the world. Food safety issues should be viewed from a farm to table approach. Everyone in the food chain is responsible for the safety of the food supply.

Food Safety Experts [1, 2] agree that food safety issues include:

1. Microbiological Contamination.
2. Nutritional Inadequacies.
3. Environmental contaminants.
4. Naturally-Occurring Toxins.
5. Pesticide Residues.
6. Food Additives.

Microbiological Contamination

Microbiological contamination of food is the number one problem with food products. Foodborne illness is an illness

© Albrecht J.A., 2013

that comes from eating food that is contaminated. Symptoms of foodborne illness are flu-like; nausea, vomiting, diarrhea or fever. Many people do not recognize that the illness is associated with harmful microorganisms (pathogens) in food. These harmful microorganisms may be naturally present on food products. For example, raw meat and poultry products were once a live animal or chicken and they are not sterile. Microorganisms (bacteria) can be found in the intestinal tract of the animal or bird and may be present on the raw meat or poultry product. A number of harmful microorganisms have been identified as causing foodborne illness in people. A list of common harmful microorganisms is given in Table 1.

Table 1

Common Foodborne Microorganisms (pathogens) and the Foods They are Associated

Microorganism	Foods or Practice Associated with the Microorganism
<i>Campylobacter jejuni</i>	Unpasteurized milk, raw and undercooked meat and poultry
<i>Clostridium botulinum</i>	Improperly canned foods, vacuum packaged foods
<i>Clostridium perfringens</i>	Meat and poultry products, soups, stews
<i>Escherichia coli</i> O157:H7	Raw and undercooked meats, unpasteurized milk, contaminated produce
<i>Listeria monocytogenes</i>	Hot dogs, sausages, salads, soft cheeses
<i>Salmonella</i>	Raw and undercooked poultry and egg products, unpasteurized milk
<i>Shigella</i>	Person to person contact, not washing hands after using the restroom, handling food with poorly washed hands
<i>Staphylococcus aureus</i>	Commonly found on skin, noses of people; not washing hands when touching face, sneezing, coughing

Source: www.fsis.usda.gov/Fact_Sheets/FoodborneIllness&Disease [3].

Food safety guidelines [4] to prevent food from being contaminated are:

1. Clean

- Wash your hands with warm water and soap for at least 20 seconds before and after handling raw and cooked food, after using the toilet, after changing diapers and after handling pets.

- Wash cutting boards, counter tops, dishes and utensils with hot soapy and rinse with hot water after preparing a food item and before preparing another food with the same utensil or dish.
- Consider using paper towels to clean kitchen counters and table tops where food has been prepared. If cloth dish towels and sponges are used, wash them often in the hot water cycle of your washing machine.
- Rinse fruits and vegetables under safe water before peeling and eating raw (example: oranges).
- Scrub fruits and vegetables with a brush and use safe water before preparing these foods for cooking.

2. Separate – do not cross-contaminate

Cross-contamination is how harmful microorganisms spread from one food to another or from a person to food.

- Keep raw meat and poultry separate from fresh fruits and vegetables in your grocery sack and in your refrigerator (harmful microorganisms from raw meat and poultry products can contaminate your fresh produce).
- Clean your counter tops before and after handling raw meat and poultry.
- Do not use the same utensil for preparing raw meats and poultry and produce. Always wash counters and utensils between preparing different foods.

3. Cook

- Cook beef products to 70°C.
- Cook poultry products to 82°C.
- Cook eggs until the yolk is no longer runny.
- Cook fish to 65°C.
- In a microwave oven, make sure there are no cold spots. For best results, cover food loosely, stir and rotate foods about half way through cooking. Use dishes and plastic wraps made for use in a microwave oven.
- Reheat leftover foods to 70°C.

4. Chill

- Refrigerate (5°C) or freeze meat, poultry, eggs and other perishable foods as soon as you get home from the market.

- Never let raw meat, poultry, fish, eggs and cooked foods sit at room temperature for more than 2 hours (only 1 hour if the temperature is above 30°C).
- Put leftover foods in smaller containers (not a large kettle) for storage in your refrigerator (5°C).
- Leftover foods should be used within 4 days.
- The World Health Organization added a fifth guideline: Use safe water and raw materials [5]. Specific recommendations are:
 - Use safe water or treat it to make it safe (boil water if it does not come from a safe source).
 - Select fresh and wholesome foods.
 - Choose foods processed for safety, such as pasteurized milk.
 - Do not use food beyond its expiry date.

In food processing, HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points system) has been implemented to prevent, eliminate or reduce contamination from harmful microorganisms of food during processing [6]. HACCP Steps are:

HACCP Principle 1: Identify Hazards

HACCP Principle 2: Identify Critical Control Points

HACCP Principle 3: Establish Critical Limits

HACCP Principle 4: Establish Monitoring Procedures

HACCP Principle 5: Establish Corrective Actions

HACCP Principle 6: Establish Verification Procedures

HACCP Principle 7: Establish Record Keeping Procedures

Food Safety standards for each country may differ. In the United States, the United States Department of Agriculture [6] and the Food and Drug Administration [1] have food safety standards for food processing and foodservice operations. Codex Alimentarius contains food safety standards developed by the Joint FAO/WHO Food Standards Program [7]. Many countries base their standards on this document.

Nutritional Inadequacies

Food security or not enough food is a problem not only in developing countries but in areas where poverty exists. People do not have enough food to eat, do not have the resources to obtain

the necessary food or are lacking key nutrients. In developing countries, vitamin A, iron and iodine in addition to malnutrition may occur. The World Health Organization [8] provides statistics for each country for the health status of the population.

Naturally-Occurring Toxins

Plants and animals can produce toxins, chemicals that are poisonous if eaten by humans. Plant toxins include toxic fungi (mushroom) which should not be eaten. Potatoes that are «sunburned» with the green discoloration contain a toxic compound called solanine which cannot be destroyed by cooking. Aflatoxin is a toxin produced by a mold that grows on grains, corn peanuts and other nuts. This toxin is a liver toxin and is a carcinogen. *Clostridium botulinum*, a bacteria, produces a deadly toxin when this bacteria grows in food. Scromboid fish produce histamine and Ciguatera fish poisoning are two examples of naturally-occurring toxins associated with fish.

Chemical Contamination

Environmental Contaminates, Pesticide Residues and Food Additives may be considered chemical contaminants in food. Environmental pollution of the air, soil and water may be sources of toxic metals, PCBs and dioxins. Chemicals such as pesticides, animal drugs and other agrochemicals may be considered environmental contaminants if improperly use as they were intended to be used.

Food safety begins with the supplier of agricultural inputs such as fertilizer, pesticides, herbicides, and veterinary drugs such as hormones and antibiotics. The agricultural producer of food is responsible for the safe use and appropriate level of application of these agrochemicals. Each agrochemical has its specific risk and agricultural suppliers and producers need to know how to properly handle each agrochemical to prevent that specific chemical from entering into the food chain.

Food additives and contaminants resulting from food manufacturing can be a health risk also. Examples of these chemicals are histamine, bishenol A, melamine, and acrylamide. More information on specific chemical contaminants can be found at www.who.int/foodsafety/chem[9].

Food Safety in the European Union

Monitoring and Quality Assurance in the Food Supply Chain (MoniQA) is a European Commission that brings together over 100 institutions from 35 countries with the means to react fast to emerging food safety issues. In a recent publication, they listed the food safety issues of 2011 [10]. They are:

1. Melamine
2. Dioxin in Irish Pork
3. Clembuterol
4. Nano-tech in food
5. Hormones in drinking water
6. Use of plastic in the food industry
7. Swine flu
8. *Listeria*
9. *E. coli* (EHEC) species such as *E. coli* O157:H7

From this list, three of the recent concerns are microbial (*Listeria*, *E. coli*, Swine flu) with the remaining issues chemical.

Genetic Engineering of Foods

Genetic engineering (also called biotechnology) is the directed addition of a foreign gene or genes to the genome of an organism. A gene contains information that will give the new organism a trait. Genetic engineering is only one type of genetic modification. Traditional breeding also modifies the new organism that results from this processing. Traditional plant breeding involves crossing two plants to improve the traits of the new plant which is also genetically altering the resulting new plant.

Biotechnology has been used many food and nutrition areas. The first commercially produced genetically engineered product was human insulin. In 1982, human insulin was produced for diabetes treatment. Before 1982, animal insulin from the pancreases of cows and pigs were used. The synthetic human insulin has advantages which include less insulin allergies to the animal insulin and more rapid absorption. The next major use of the food biotechnology was the production of an enzyme, chymosin, which replaced the rennet, the old source of chymosin, used in cheese production. Rennet came from the stomachs of

calves and the chymosin produced as a result of biotechnology is pure and the resulting cheese quality is higher.

More recently, examples of foods and crops that have been produced using biotechnology are:

- Rice modified to have higher carotene (a vitamin A precursor).
- Soybeans and canola that result in oils with reduced saturated fat content.
- Tomatoes with delayed ripening traits that have better flavor and remain fresher longer.
- Soybeans, canola, corn, cotton, and potatoes which are resistant to insects or herbicides.
- Squash that is resistant to a virus that kills the vegetable on the vine.

These foods have undergone rigorous testing before the foods are allowed in the market.

Consumer Concerns

Labeling of Genetically Modified Foods

Labeling is required if a known allergen has been introduced, the nutritional content has been changed and the product's composition has been changed (required by FDA). Consumers who want to avoid eating foods or products made by biotechnology processes have the right to choose.

Allergies

Allergies are abnormal responses that some people have that involve unusual reactions of their immune systems to protein components of foods. All allergens are proteins but only a few proteins produce an allergic reaction in humans. An example is a protein in peanuts is a common allergen for people. By using genetic engineering techniques, it is possible to transfer an allergen (protein) from a specific gene from one organism into another organism. A gene from Brazil-nuts was transferred to soybeans and the resulting soybean contained a protein with an allergen from the Brazil-nuts. This soybean was not allowed to be used in production.

Antibiotic Resistance

Research has demonstrated that consumers are more willing to accept plants that are produced by biotechnology (transferring

genes from one plant species to another plant species), but not when animals may be produced by biotechnology.

Antibiotic resistance is a serious public health issue, but currently the problem exists due to the overuse of medicines containing antibiotics. Consumers have concerns about the transfer of genes from bacteria into plants as bacteria may have developed a genetic resistance to a specific antibiotic. The United States Food and Drug Administration (FDA) does not allow using marker genes that code for clinical antibiotic resistance when using biotechnology techniques [1].

Environment

Consumers have been concerned about the Monarch butterfly that have eaten the pollen from the Bt corn, a genetically modified corn. Many of the butterfly larvae died or failed to thrive. Researchers have found that the use of externally applied Bt (a pesticide) and the destruction of wildlife habitats present a greater threat to beneficial insects such as the Monarch butterfly.

Another environmental issue with the use of crops produced by genetic engineering is that weeds will cross pollinate with a crop and create a «super» weed that is resistant to herbicides or pesticides. To reduce the risk of cross-pollination of like species with a biotechnology developed crop, USDA Animal and Plant Health Inspection Service (APHIS) has established regulations that must be adhered to in the development of genetically engineered crops [11]. Examples of crops that can cross naturally in nature are: wild mustard can cross with canola and a weed, goatgrass, can cross with wheat. Therefore, if a genetically modified wheat species was developed, appropriate testing must be conducted to insure that the new species transfer this new gene to the weed that may be found in the same.

WHO conducted an evidence-based study of food biotechnology and provides additional support to these consumer concerns [12].

Distance Education Lessons

To learn more about genetic engineering (biotechnology), a number of lessons are available on the internet at <http://passel.unl.edu> [13].

References:

1. www.fda.org
2. www.fao.gov
3. www.fsis.usda.gov/Fact_Sheets/FoodborneIllness&Disease
4. www.fightbac.org
5. www.who.int/foodsafety/consumer
6. www.fsis.gov
7. www.who.int/foodsafety/codex/
8. www.who.org
9. www.who.int/foodsafety/chem
10. www.monika.org
11. www.aphis.gov
12. Food Safety Department, World Health Organization. 2005. Modern food biotechnology, human health and development: an evidence-based study. Available at www.who.org
13. <http://passel.unl.edu>

*Джулія Олбрайт. **Всесвітня безпека харчових продуктів.***

Питання продовольчої безпеки носять глобальний характер. Ця стаття містить огляд питань безпеки харчових продуктів, включаючи мікробіологічне забруднення, хімічне забруднення, природні токсини і продукти незадовільної якості. У статті наведено аналітичний огляд споживання продуктів генної інженерії (біотехнології).

*Джулія Олбрайт. **Всемирная безопасность пищевых продуктов.***

Вопросы продовольственной безопасности носят глобальный характер. Эта статья содержит обзор проблем безопасности пищевых продуктов, включая микробиологическое, химическое загрязнение, природные токсины и продукты неудовлетворительного качества. Приведен краткий аналитический обзор потребления продуктов генной инженерии (биотехнологии).

АНАЛІЗ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

М.Н. Малиш, доктор економічних наук, професор
Санкт-Петербурзький державний аграрний університет, Росія

В.І. Гавриш, доктор економічних наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет, Україна

В.І. Перебийніс, доктор економічних наук, професор
Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

Виконано аналіз енергетичної ефективності виробництва соняшнику в умовах півдня України. Визначено структуру витрат енергетичних ресурсів за технологічними операціями та видами їх витрат.

Ключові слова: урожайність, ефективність, енергетичні ресурси, соняшник.

Постановка проблеми. Між ефективністю виробництва продукції рослинництва і витратами енергії існує тісний зв'язок. Можна констатувати, що ефективність виробництва визначається як здатність виробляти максимум продукції з мінімальною витратою всіх видів ресурсів, у тому числі енергетичних [1].

Ефективне використання енергетичних ресурсів у сільському господарстві є однією з основних вимог сталого сільськогосподарського виробництва. Це забезпечує економію фінансових коштів, викопних ресурсів, збереження і скорочення забруднення навколишнього середовища. Для підвищення енергетичної ефективності потрібно збільшити урожайність або зменшити витрати енергетичних ресурсів без зменшення обсягів урожаю [2, 13]. Тому підвищення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві остається актуальною проблемою та потребує проведення досліджень стосовно сільськогосподарських культур в окремих країнах та їх регіонів, у тому числі в Україні.

Основними олійними культурами, що вирощуються в Україні, є ріпак та соняшник. Валовий збір ріпаку за останні два роки знаходиться на рівні 1,4 млн тонн за середньої

врожайності приблизно 17 ц/га [3]. Обсяги виробництва соняшнику є значно більшими. Так, зазначений показник у 2011 році становив 8,7 млн тонн. Для порівняння, у країнах Європейського Союзу зібрано 8,3 млн тонн. У структурі світового виробництва та експорту соняшнику Україна поступається лише ЄС-27. Щодо врожайності, то вона останні 4 роки не була нижчою за 15 ц/га і в середньому не нижчою загальносвітового рівня (рис. 1) [4]. Урожайність у деяких країнах світу становить, ц/га: США – 15; Канада – 14; Австралія – 24,9; ФРН – 24,8; Франція – 22,9.

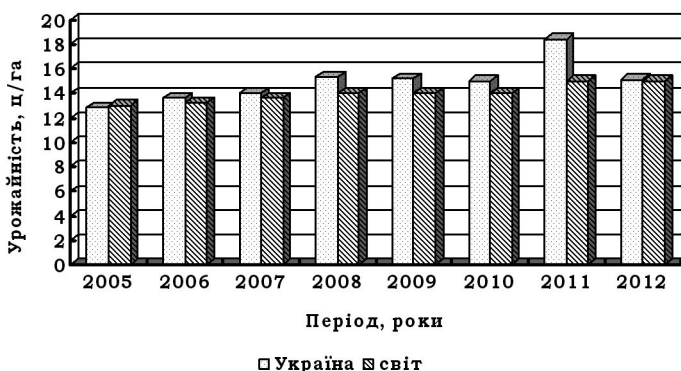

Рис.1. Динаміка урожайності соняшнику

Виробництво соняшнику стимулюються високими цінами на зазначену культуру. Так, станом на серпень 2012 року, на Роттердамській біржі ціна за базисом поставки CIF склала USD629/т. В Україні середня ціна перевищила 4000 грн/т або 494 доларів США за тону.

Таким чином, доцільно розглянути енергетичну ефективність виробництва соняшнику, як однієї з основних експортних культур.

Аналіз останніх досліджень. У дослідженнях часто використовують коефіцієнт енергетичної ефективності технології, який є відношенням енергетичної цінності врожаю до сукупних енергетичних витрат [5-7]. Це важливий показник, хоча вища енергетична ефективність не завжди означає кращі

економічні результати. При виконанні енергетичного аналізу потрібно враховувати й екологічні аспекти. Зазначений підхід було використано науковцями для визначення ефективності використання енергетичних ресурсів при виробництві низки сільськогосподарських культур [8-10].

Потрібно визначити не тільки кількісні показники використання енергетичних ресурсів, але й пов'язати їх з індексами, які широко використовуються. На цьому наголошують і провідні вчені [11]. Однак зазначені дослідження не виконано на достатньому рівні для сучасних умов господарювання в Україні.

Мета. Дане дослідження фокусується на аналізі енергетичної ефективності виробництва соняшнику в умовах півдня України.

Викладення основного матеріалу. Для проведення досліджень було використано стандартну методику для проведення енергетичного аналізу вирощування сільськогосподарських культур. При визначенні енергетичних витрат технології на вирощування враховували прямі, непрямі та інвестиційні витрати енергетичних ресурсів. Енергетичну цінність одержаної продукції визначали з урахуванням як основної, так і додаткової частини врожаю.

Визначали такі показники ефективності використання енергетичних ресурсів [12]:

- коефіцієнт енергетичної ефективності технології

$$K_{em} = E_u / E_m = (\alpha_o U_o + \alpha_o U_o) / E_m, \quad (1)$$

де α_o , α_o – енергетичний еквівалент, відповідно основної та додаткової продукції, МДж/кг;

U_o , U_o – урожайність, відповідно основної та додаткової продукції, кг/га;

E_m – сумарні енерговитрати по технології, МДж/га;

- питомих вихід основної частини врожаю на одиницю енергії

$$EP = U_o / E_m, \text{ кг/МДж}, \quad (2)$$

- питома енергоємність основної частини врожаю

$$SE = E_m / U_o, \text{ МДж/кг.} \quad (3)$$

На нашу думку, формули (2) та (3) потребують уточнення у випадку використання додаткової частини врожаю як товарної продукції. Тому пропонується їх запис у такому виді:

- питомих вихід основної частини врожаю на одиницю енергії

$$EP = U_o / (E_m K), \text{ кг/МДж;} \quad (4)$$

- питома енергоємність основної частини врожаю

$$SE = (E_m K) / U_o, \text{ МДж/кг,} \quad (5)$$

де K – частка повних енергетичних витрат технології на виробництво основної продукції.

Енергія, витрачена на виконання технологічних операцій, може бути отримана з різних джерел: поновлюваних та неоновлюваних. До поновлюваних джерел енергії (ПДЕ) відносять воду на зрошення, людську працю, насіння, органічні добрива, біопалива тощо. Непоновлювані джерела енергії (НДЕ) складаються з машин, обладнання, моторного палива, електроенергії, мінеральних добрив, засобів захисту рослин тощо.

Результати аналізу енергетичної ефективності виробництва соняшнику в умовах півдня України показали, що: за інтенсивної технології виробництва зазначеної культури для досягнення врожайності **22 ц/га** витрачається **12224 МДж/га**. За цих умов енергетична цінність урожаю (основної та побічної продукції) становить **38060 МДж/га**. Структуру енерговитрат наведено на рис. 2. Як бачимо, найбільша складова (**47%**) – це непрямі витрати. Це пов'язано, у першу чергу, з використанням мінеральних добрив.

Якщо вирощувати соняшник на зрошуваних землях, то структура енерговитрат дещо зміниться. Збільшуються прямі та інвестиційні (за рахунок витрат на догляд за посівами) енергетичні витрати (рис. 2 та 3). Сумарні витрати енергії зростають до **14886 МДж/га**.

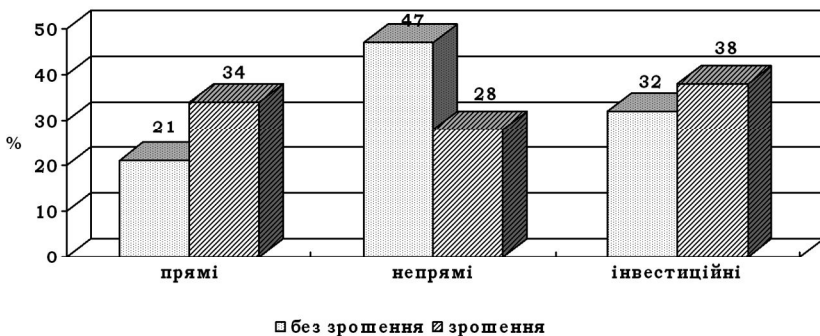

Рис.2. Структура витрат енергетичних ресурсів

Структуру енерговитрат за технологічними операціями (без урахування мінеральних добрив) наведено на рис. 3. Очевидно, що найбільш енергоємна операція – це збирання врожаю. А при вирощуванні соняшнику на зрошуваних землях збільшуються витрати на догляд за посівами, переважно за рахунок витрат на зрошення.

Рис.3. Структура енерговитрат за технологічними операціями (без урахування мінеральних добрив)

Основні показники ефективності використання енергетичних ресурсів при вирощуванні соняшнику наведено в таблиці.

Дані, що наведені у таблиці, відповідають технологічним картам та середнім погодним умовам. У дійсності спостері-

гаються явища, які негативно впливають на енергетичну та економічну ефективність виробництва соняшнику. До них можна віднести нестачу опадів, недотримання технологічних вимог щодо кількості внесення мінеральних добрив, строків виконання технологічних операцій тощо. Це призводить до того, що показники енергетичної ефективності вирощування соняшнику у реальних умовах господарювання погіршуються до таких значень: коефіцієнт енергетичної ефективності $Ke = 2,96$; повні енерговитрати – 9557 МДж/га; питомі витрати енергії – 6,43 МДж/кг. Частка повних енергетичних витрат на виробництво основної продукції знаходиться в межах від 25 до 50%.

Таблиця

Показники енергетичної ефективності вирощування соняшнику

Показники	При зрошенні	Без зрошення
Коефіцієнт енергетичної ефективності технології	4,33	3,36
Питомий вихід основної частини врожаю на одиницю енергії, кг/МДж	0,2015	0,176
Питома енергоємність основної частини врожаю, МДж/кг	4,96	5,67
Частка поновлювальної енергії, %	10,35	0,086
Частка непоновлювальної енергії, %	89,68	99,914
Сумарна енергоємність технології, МДж/га	14886	12266

Для порівняння, енерговитрати технологій вирощування соняшнику за кордоном (південь Європи) складають 10500 МДж/га. Це менше ніж в Україні, але й забезпечують на зрошуваних землях менший рівень урожайності – приблизно 16 ц/га [14]. Питомі витрати енергії в більшості країн Азії та півдня Європи складають 5,90 МДж/кг [15].

Як показують проведені дослідження, частка непоновлюваних джерел енергії у виробництві соняшнику в Україні є досить високою, що вказує на те, що виробництво цієї культури залежить, переважно, від викопних видів енергетичних ресурсів. Таким чином, у вітчизняних товаровиробників є великий потенціал впровадження поновлювальних енергоресурсів.

Висновки. Дослідження показали, що виробництво соняшнику залежить, переважно, від викопних енергетичних ресурсів. Тому потрібно впроваджувати ресурсозаощаджуючі технології та заміщувати викопні енергетичні ресурси поновлювальними. Це може бути використання біопалив, альтернативних джерел енергії, наприклад органічних добрив з рослинних решток. Це може забезпечити підвищення родючості ґрунтів, знизити потребу в мінеральних добривах та зменшити негативний вплив на оточуюче середовище.

У подальшому доцільно провести дослідження впливу різних статей енергетичних витрат на показники енергетичної та економічної ефективності вирощування соняшнику.

Список використаних джерел:

1. Sherman H. D. Service organization productivity management / H. D. Sherman // The Society of Management Accountants of Canada. — 1988. — P. 345—346.
2. Singh G. Optimization of energy inputs for wheat crop in Punjab / G. Singh, S. Singh, J. Singh // Energy Conversion and Management. — 2004. — № 45. — P. 453—465.
3. Рослинництво України. 2011 рік : статистичний збірник / За ред. Н. С. Власенко. — К., 2012. — 108 с.
4. Маслак О. На черзі – пізні культури / О. Маслак // Пропозиція. — 2012. — № 9. — С. 24—29.
5. Unakitan G. An analysis of energy use efficiency of canola production in Turkey / G. Unakitan, H. Hurma, F. Yilmaz // Energy. — 2010. — № 35. — P. 3623—3627.
6. Методические рекомендации по топливно-энергетической оценке сельскохозяйственной техники, технологических процессов и технологий в растениеводстве / [Токарев В. А., Братушков В. Н., Никифоров А. Н. и др.]. — М. : ВИМ, 1989. — 59 с.
7. Медведовський О. К. Енергетичний аналіз інтенсивних технологій в сільськогосподарському виробництві / Медведовський О. К., Іваненко П. І. — К. : Урожай, 1988. — 205 с.
8. Jianbo L. Energy balance and economic benefits of two agroforestry systems in northern and southern China / L. Jianbo // Agriculture, Ecosystems & Environment. — 2006. — № 116. — P. 255—262.
9. Kizilaslan H. Input-output energy analysis of cherries production in Tokat Province of Turkey / H. Kizilaslan // Applied Energy. — 2009. — № 86. — P. 1354—1358.
10. Energy use efficiency of specialized dairy, arable and pig farms in Flanders / M. Meul, F. Nevens, D. Reheul, G. Hofman // Agriculture, Ecosystems & Environment. — 2007. — № 119. — P. 135—144.
11. Estimating resource use efficiencies in organic agriculture: a review of budgeting approaches used / C. F. E. Topp, E. A. Stockdale, C. A. Watson, R. M. Rees // Journal of the Science of Food and Agriculture. — 2007. — № 87. — P. 2782—2790.
12. Rafiee S. Modeling and sensitivity analysis of energy inputs for apple production in Iran / S. Rafiee, S. H. Mousavi Avval, A. Mohammadi // Energy. — 2010. — № 35. — P. 3301—3306.
13. Kitani O. CIGR handbook of agricultural engineering, Volume 5: Energy and biomass engineering / O. Kitani. — St Joseph, MI : ASAE Publications, 1999. — 231 p.

14. Kallivroussis L. The energy balance of sunflower production for biodiesel in Greece / L. Kallivroussis, A. Natsis, G. Papadakis // Biosystems Engineering. — 2002. — № 81. — P. 347—354.
15. Pathways to reduce the environmental footprints of water and energy inputs in food production / S. Khan, M. A. Khan, M. A. Hanjra, J. Mu // Food Policy. — 2009. — № 34. — P. 141—149.

*Н.Н. Малыш, В.И. Гавриш, В.И. Перебийнос. **Анализ энергетической эффективности производства подсолнечника в условиях юга Украины.***

Выполнен анализ энергетической эффективности производства подсолнечника в условиях юга Украины. Определена структура расхода энергетических ресурсов по технологическим операциям и видам расходов.

*M.N. Malysh, V.I. Havrysh, V.I. Perebyynis. **Energy efficiency analyze of sunflower production in the south of Ukraine.***

Energy efficiency of sunflower production in condition of the south of Ukraine has been analyzed. The structure of energy resource using in according to technological operation has been determined.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ФОРМУВАННІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

І.В. Гончаренко, доктор економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто проблеми охорони здоров'я у формуванні людського капіталу сільських територій України, розкрито досвід розвинених країн у забезпеченні високих стандартів систем охорони здоров'я.

Ключові слова: людський капітал, охорона здоров'я, сільські території.

Постановка проблеми. Міжнародні економічні і фінансові інститути виявляють постійний інтерес до проблеми людського капіталу. Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОС) ще в 1970-ті роки ХХ століття розробила стратегію подальшого розвитку людства, в якій була зазначена проблема значимості і ролі людського чинника в глобальному економічному розвитку. Населення сільських регіонів України відчуває значні проблеми у процесі формування людського капіталу, насамперед недостатніми є можливості охорони здоров'я. Сучасна система охорони здоров'я в Україні не забезпечує рівного безкоштовного отримання населенням до якісних медичних послуг і характеризується низькою їх якістю, що негативно впливає особливо на незахищені верстви населення, які страждають через відсутність можливості одержання необхідної медичної допомоги. Високим також є тягар особистих витрат населення на послуги охорони здоров'я. За таких умов медична галузь потребує вдосконалення та створення принципово нових структурно-функціональних моделей, що відповідали б сучасним вимогам, а також виконанню завдань для задоволення зростаючих потреб у медичній допомозі з одного боку та стабілізації чи стримуванні зростання витрат на охорону здоров'я – з іншого.

© Гончаренко І.В., 2013

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безумовно, такі проблеми не могли залишатися непоміченими. Їх досліджували відомі вітчизняні вчені. Питання регіонального розвитку системи охорони здоров'я як складової соціальної сфери відображено у наукових працях багатьох учених-економістів і практиків. Зокрема, значний внесок у розроблення зазначеної тематики здійснили Б.М. Андрушків, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, С.І. Дорогунцов, В.І. Крамаренко, А.Ф. Мельник, С.М. Писаренко, У.Я. Садова, Д.М. Стеченко, І.Д. Фаріон, М.Г. Чумаченко, А.Т. Шевчук та інші, у працях яких подано широкий спектр підходів до розв'язання проблем територіальної організації об'єктів соціального призначення. У той же час економічні проблеми розвитку галузі на регіональному рівні з позицій впливу на формування людського капіталу сільських територій не знайшли достатнього висвітлення в літературі, а також не вирішені на практиці. Це й зумовило необхідність даного наукового дослідження.

Постановка завдання. Існуюча мережа закладів охорони здоров'я в багатьох випадках не відповідає реальним потребам сільського населення, а наявні ресурси використовуються неефективно. Така ситуація негативно впливає на формування людського капіталу сільських територій, тому завданням нашого дослідження є вивчення досвіду розвинених країн у забезпеченні високих стандартів систем охорони здоров'я, розроблення пропозицій щодо його використання в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Рівень забезпеченості сільських жителів послугами охорони здоров'я, помітно погіршившись у період соціально-економічної нестабільності, залишається набагато нижчим, ніж у міських поселеннях. Незадовільною є доступність і матеріально-технічна база закладів, що надають селянам первинну медико-санітарну допомогу (навіть центральних районних лікарень), не вистачає лікарів загальної практики, фахівців різних спеціальностей і середнього медичного персоналу, серйозні недоліки спостерігаються у роботі служб охорони здоров'я матері та дитини, швидкої медичної допомоги.

Відповідно до європейської політики «Здоров'я-2020» право на здоров'я є одним з основних прав людини. Належний

рівень здоров'я населення – підґрунтя для стабільного політичного, економічного, соціального та особистісного розвитку. Країни мають визначити основні соціальні фактори, що впливають на здоров'я населення, до яких належать: рівень освіти, житлові умови, спосіб життя, співвідношення праця/життя тощо. Також країни мають постійно працювати над вирішенням такої проблеми, як несправедливий доступ до медичної допомоги для різних прошарків населення. Для досягнення цих цілей необхідно, щоб спільно працювали вся держава і уряд, а не лише Міністерство охорони здоров'я.

У світі існує добре відома залежність між рівнем доходу населення і тривалістю життя. Зі зростанням доходу населення продовжується середня тривалість життя. Україна, на жаль, зараз посідає одне з останніх місць в Європейському регіоні ВООЗ за обома цими показниками. У більшості країн Європи основні витрати на охорону здоров'я фінансуються за рахунок податків та медичного страхування, а значна частина витрат на охорону здоров'я в Україні здійснюється безпосередньо з кишені пацієнта, у той час як. Через це в Україні має місце нерівний доступ до медичної допомоги та різні рівні здоров'я у різних прошарках суспільства. Скорочення і усунення цієї нерівності є проблемою не тільки галузі охорони здоров'я, вона має знаходитися в центрі уваги при формуванні політики і стратегії, спрямованих на боротьбу з бідністю, розбудову безпечного та стабільного суспільства, зростання людського капіталу та зменшення соціальної нерівності.

У 2008 р. країни Європи затвердили Таллінську хартію «Система охорони здоров'я для здоров'я та добробуту», в якій визначено такі цілі для систем охорони здоров'я:

- забезпечувати покращання стану здоров'я населення;
- реагувати на потреби населення;
- забезпечувати фінансовий захист пацієнтів від високого рівня витрат на охорону здоров'я.

Для цього система охорони здоров'я має виконувати ряд базових функцій:

- загальне відповідальне управління системою;

- раціональне використання усіх ресурсів: кадрового, медичних препаратів, інфраструктури, лікувальних закладів, обладнання тощо;

- надання переваги первинному рівню медичної допомоги;
- використання ефективних моделей фінансування системи.

Зараз Європейське регіональне бюро ВООЗ починає розроблення нової стратегії «Здоров'я-2020», яка також наголошує на тому, що здоров'я є одним з основних прав людини та розглядається як критичний ресурс для стабільного розвитку Європи. Передбачається, що реалізація цієї стратегії сприятиме покращанню рівня здоров'я та добробуту в регіоні та привести до того, що покращання стану здоров'я населення має стати предметом відповідальності держави та уряду в цілому.

Однією з найважливіших соціальних функцій держави є турбота про здоров'я людей. Збереження й розвиток потенціалу здоров'я громадян як складової людського капіталу є основним імперативом сучасного цивілізаційного прогресу. Це є одним із визначальних критеріїв розвитку людського суспільства. Саме тому на сьогоднішній день дуже гостро стоїть питання вдосконалення фінансування охорони здоров'я, бо це є важливою передумовою подолання негативних явищ в економіці та суспільстві в цілому. Рівень охорони здоров'я населення напряму залежить від ефективності фінансування цієї галузі. З цього приводу завжди виникали жваві дискусії в країнах із різним рівнем розвитку економіки. Але питання вибору найкращого виду фінансування охорони здоров'я є досі відкритим.

До теперішнього часу визначаються чотири основні види фінансування охорони здоров'я: державне, муніципальне, через обов'язкове і добровільне медичне страхування та змішана форма. Треба зауважити, що ці види у відокремленому вигляді практично не використовуються в жодній державі, але в деяких державах вони займають домінуюче положення. Так, наприклад, в Англії, Швеції, Шотландії, Італії та Данії домінує державна система фінансування, а в Алжирі – муніципальна. У таких країнах, як Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія, Нідерланди та Ізраїль домінує система медичного страхування, в той час як у США має перевагу змішана форма фінансування

медичної допомоги. Наведені вище форми, і насамперед змішана, націлені на досягнення повної рівноваги між джерелами коштів, що витрачаються на охорону здоров'я, і ефективністю діяльності медичних закладів [1, с. 39].

З фінансової точки зору, державна модель потребує менших витрат коштів. Змішана система побудована за такою схемою. Першу медичну допомогу пацієнтам надають сімейні лікарі. Коли сімейний лікар наполягає на госпіталізації, тоді вступає в дію друга ланка – лікарні, консультаційні пункти та діагностичні центри, які фінансуються зі страхових фондів.

Усі форми фінансування мають свої переваги та недоліки, однак суспільство виявляє більший інтерес до змішаної системи. Вона забезпечує, з одного боку, потрібний рівень медичного обслуговування населення, а з другого – створює певну зацікавленість населення в посиленні турботи про здоров'я, а також забезпечує відповідальність медичних працівників за якість роботи. Перехід від однієї системи до іншої – дуже складний і тривалий процес [2].

Розглянемо основні види фінансування охорони здоров'я на прикладі окремих держав.

Шведська система охорони здоров'я виходить із засад доступності медичного обслуговування для всіх, незалежно від того, працюють вони чи ні. Головне – наявність громадянства цієї країни чи дозволу на перебування на її території на час праці. Шведський фонд охорони здоров'я на **80** відсотків поповнюється за рахунок внесків роботодавців, громадян та державних дотацій. Решту **20** відсотків становлять оплата пацієнтів та продаж послуг. Кожен місцевий роботодавець сплачує **32,8%** податок. Із них на медичну опіку йде лише **11,81%**, решта, **20** із лишком відсотків, потрапляють до пенсійного фонду, на страхування від нещасних випадків на виробництві та до інших обов'язкових фондів. Працівники вільних професій та люди, які є самі собі роботодавцями, теж сплачують податок роботодавця, але при цьому користуються системою пільг, згідно з якою він знижується з **32,8** до **26%**.

У Франції домінує система обов'язкового медичного страхування. Пацієнти можуть самі вибирати лікарів, а вартість

лікування майже повністю покривається за рахунок соціального страхування. Іншу частину оплачують завдяки соціальним гарантіям, передбаченим у колективних трудових угодах. Соціальне страхування здоров'я фінансується із внесків та спеціальних податків. До соцстраху відраховують **13,55%** від загальної суми заробітної плати працівника, але це не означає, що гроші повністю вираховують з його зарплатні. Робітник платить лише **0,75%**, а решту покриває роботодавець. Натомість із зарплатні працівника вираховують **6,2%** на суспільний внесок та **0,5%** – на повернення суспільного боргу. Окрім того, до фонду страхування здоров'я надходить фіксована сума від кожної проданої пляшки міцного алкоголю та, віднедавна, з пачки цигарок.

Вважається, що Бельгія має одну з найкращих систем охорони здоров'я у Європі. Медичне обслуговування тут є загальнодоступним та відносно дешевим для всіх громадян, але дуже дорогим для роботодавців та платників податків. Бельгійську систему охорони здоров'я фінансують з централизованого Національного управління соціального страхування. Воно накопичує кошти, головним чином, за рахунок внесків роботодавців, робітників та пенсіонерів, а також бюджетних дотацій, частини прибутків від податку на додану вартість, **10%-го** відрахування з приватного страхування автомобілів та внесків фармацевтичних фірм. Та все ж найбільше коштів надходить завдяки медичному страхуванню. З приватних підприємств вираховують **37,94%** від суми зарплати працівника, але сам робітник платить лише **13,07%**, а решту – **24,87%** – «тягне» роботодавець. Відрахування із зарплатні держслужбовців є значно меншими – **7,35%** від своєї зарплати платить сам чиновник, а **3,8%** за нього доплачує держава.

Сполучені Штати не мають гарантованої державою системи загального страхування здоров'я. Все тримається на системі приватного страхування, яка, втім, також забезпечує високий рівень медичного обслуговування. Федеральний уряд гарантує медичне страхування лише для літніх та найбільш вразливих людей. Пенсіонери користуються коштами з фонду **Medicare** («Медична опіка»), а бідні – з фонду **Medicaid** («Медична допо-

мога»). Усі інші американці повинні покладатися на надзвичайно складну систему приватних страховок, які оплачують або роботодавці, або самі зацікавлені, якщо вони не від кого не залежать і працюють лише на себе. Мільйони американців мають лише часткове страхування, яке аж ніяк не покриває коштів на перебування у лікарні, ліки та медичні процедури й операції. У Великобританії використовується система бюджетного фінансування охорони здоров'я, що обумовлює його державний характер із великим ступенем централізації управління. Фінансовою основою Національної системи охорони здоров'я є надходження від податків, які складають **90%** бюджету охорони здоров'я. Тільки **7,5%** бюджету формується за рахунок внесків роботодавців. Таким чином, Національна система охорони здоров'я практично існує за рахунок коштів, що вносять платники податків та виділяє уряд на охорону здоров'я зі статті затрат на соціальні потреби. У цілому пацієнти платять **10%** вартості лікування. Всі працюючі підлягають обов'язковому страхуванню здоров'я, за винятком непрацюючих, жінок у шлюбі, які можуть приєднатися до страхування за добровільними програмами. За рахунок цих коштів часто надаються фінансові допомоги по тимчасовій непрацездатності у зв'язку із хворобою.

Приватне медичне страхування у Великобританії охоплює переважно ті сфери медичних послуг, що не забезпечуються Національною службою охорони здоров'я. Приватним та добровільним медичним страхування охоплено більше **13%** населення. Уряд Великобританії пропонує стимулювати намагання Національної системи охорони здоров'я до підвищення ефективності надання медичних послуг за рахунок збільшення конкуренції між її різновидами.

У державі Ізраїль немає державної системи медичного обслуговування, **94%** населення охоплене всебічним страхуванням здоров'я. Переважно медичне страхування здійснюється в рамках медичного страхового фонду величезного профспілкового об'єднання Гістадруд (**83%** випадків), а також на базі інших фондів медичного страхування (**17%** випадків). Медичні заклади знаходяться у відомстві різних агентств, головними

з яких є Профспілки та уряд. У відомстві робочої профспілки Ізраїлю, Купат Халім, знаходяться найкращі в країні лікарі. У приватній власності знаходиться невелика кількість лікарень. Найбільша профспілка Ізраїлю є головним поставником медичних послуг через посередництво всезагального робочого фонду допомоги хворим [2, с. 40].

В Алжирі існують спеціальні муніципальні медичні заклади, що надають невідкладну медичну допомогу безкоштовно як громадянам Алжиру, так і іноземцям. Джерелами їх фінансування є муніципальні чи територіальні бюджети. Муніципальні лікарні розраховані на надання медичних послуг бідним верствам населення. Дані заклади мають низку проблем, серед яких: низька якість обслуговування; переповнення госпіталів; слабке забезпечення муніципальних медичних закладів медичним обладнанням та ліками; санітарні умови в таких шпиталях не відповідають прийнятним нормам. У той же час в Алжирі існують приватні та відомчі медичні заклади, які надають медичну допомогу на платній основі [3].

Висновки. Вивчивши основні види фінансування охорони здоров'я в різних країнах світу, ми можемо зробити висновок, що найбільш прийнятною для України є змішана форма фінансування. Доцільним є поєднання змішаної системи медичного страхування та фінансування з бюджету держави. При змішаній системі медичного страхування страхові внески сплачують держава, роботодавці та громадяни, але водночас необхідно забезпечити доступність медичної допомоги для непрацюючих громадян і соціально незахищених верств населення шляхом законодавчого визначення гарантованого рівня безоплатного медичного обслуговування. Внески на обов'язкове медичне страхування для цих верств населення здійснюються за рахунок коштів відповідних бюджетів. Частина державних коштів має бути не нижчою 50% від загального обсягу внесків. Така система охорони здоров'я, побудована на засадах змішаного медичного страхування, буде відповідати принципам соціальної справедливості, забезпечуючи рівність і доступність медичних послуг достатньо високої якості для всіх громадян.

Список використаних джерел:

1. Батченко Л. В. Фактори формування і використання людського капіталу України [Електронний ресурс] / Л. В. Батченко, Н. А. Мякотіна // Держава та регіони. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2011_3/files/EC311_01.pdf.
2. Сафонова В. Є. Освітній ресурс як форма створення і накопичення людського капіталу [Електронний ресурс] / В. Є. Сафонова. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_3/files/DU310_31.pdf.
3. Грішнова О. А. Людський розвиток / О. А. Грішнова. — К. : КНЕУ, 2006. — 308 с.

И.В. Гончаренко. Мировой опыт преодоления проблем здравоохранения в формировании человеческого капитала сельских территорий Украины.

В статье рассмотрены проблемы здравоохранения в формировании человеческого капитала сельских территорий Украины, рассмотрен опыт развитых стран в обеспечении высоких стандартов систем здравоохранения.

I. Honcharenko. The world experience of health problems management in the formation of human capital of rural areas of Ukraine.

The problems of health care in the formation of human capital in rural areas of Ukraine are discussed in the article. The experience of developed countries in ensuring of high standards of health care systems is revealed.

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ЛЬОНАРСТВА УКРАЇНИ

С.М. Шкарлет, доктор економічних наук, професор

А.М. Коробка, аспірант

Чернігівський державний технологічний університет

Представлено історичні етапи розвитку льонарства в Україні. Проаналізовано стан галузі за показниками посівної площі під культуру, урожайність та виробництво льону-довгунцю (волокно) за 1990-2011 рр. Запропоновано основні напрями стабілізації розвитку підприємств галузі льонарства.

Ключові слова: інноваційні розробки, модернізація, льонарство, інтеграційні зв'язки.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України постає низка питань щодо шляхів її піднесення та створення стабільної економічно розвиненої держави. Перед вітчизняними підприємствами виникає важливе завдання оновлення техніки та технологій, модернізації виробничого процесу, впровадження інноваційних розробок, покращення якості та конкурентоспроможності продукції.

Галузь льонарства здавна вважалася однією із найперспективніших для розвитку легкої промисловості, та, безпосередньо, сільського господарства країни. Сьогодні спостерігається тенденція до стрімкого зниження показників розвитку даної галузі, що досить негативно впливає не лише на особливості внутрішнього ринку продукції льонарства, а і на економіку країни загалом. Саме тому важливим є аналіз питання щодо сучасного стану галузі льонарства в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вивчення та аналізу розвитку та сучасного стану ринку лляної продукції присвячено низку праць видатних вчених. Так, значна частка науковців досліджують безпосередньо розвиток галузі льонарства з метою вирішення актуальних проблем. До них належать Ю.В. Мохер, Ю.Я. Лузан, В.М. Нелеп, В.Ф. Дідух, О.В. Голій та ін.

Вагоме дослідження провели автори в роботі [1] шляхом порівняння сильних та слабких сторін розвитку льонарства

© Шкарлет С.М., Коробка А.М., 2013

у державі. Автори відмітили не лише проблеми, але й обґрунтували значні можливості розвитку даної галузі. Також було проведено оцінку існуючих прогнозів розвитку галузі і відзначено найбільш перспективні.

Автори стверджують, що необхідно посилити зв'язок науки з виробництвом, створивши науково-виробничі корпорації, які на сьогодні ефективно функціонують в країнах Західної Європи у вигляді технопарків. Це надасть можливість швидкого та продуктивного впровадження інноваційних технологій у виробництво, а також підготовки кваліфікованих та практично орієнтованих спеціалістів [2].

Важливим аспектом є розширення існуючого асортименту лляних тканин (шляхом розроблення нових методів оздоблення, переплетень, надання тканинам унікальних медико-біологічних властивостей) та виробів, удосконалення процесу обробки тканин, що сприяють підвищенню показників якості та естетичних властивостей продукції. Дана тематика представлена у працях таких заслужених діячів науки, як Д.Г. Круглий, А.Г. Зубкова, І.М. Дударев, І.В. Захарченко, І.В. Осипова та ін.

Мета роботи. Питанням розвитку окремих галузей агропромислового комплексу України присвячено низку праць видатних вітчизняних та закордонних вчених. Але, на сьогодні, значно знижена актуалізація на діяльність підприємств галузі льонарства. За статистичними даними, галузь знаходиться у складному становищі та потребує підтримки для подальшого розвитку. Саме тому метою роботи є аналіз сучасного стану галузі льонарства в Україні та тенденцій її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Льон-довгунець є культурою, яка широко використовується у промисловості. Із волокна культури виробляють лляну тканину з високими функціональними та естетичними властивостями, насіння використовується у фармацевтичній та косметичній сферах, а треста – як паливний матеріал.

Перед розглядом сучасного стану галузі в Україні необхідно розглянути історичні етапи її формування на території держави. Так, на основі єдності історичного і логічного підходів визначено історичні етапи розвитку льонарства в Україні:

донауковий період (від найдавніших часів до початку дослідів Генріха Ле-Докта у **1859** році) – час накопичення стихійно-емпіричного досвіду в процесі практичної діяльності льоно-виробників; **1859-1904** рр. – піднесення льоновиробництва, накопичення фактичного матеріалу в процесі безсистемних розрізнених дослідів з культурою льону; **1905-1924** рр. – період занепаду льонарства внаслідок соціальних зрушень, зміни спеціалізації сільськогосподарського виробництва; **1925-1940** рр. – відновлення льоновиробництва, початок промислової переробки трести, товарного льонарства. У **1930** р. – створення Всесоюзного науково-дослідного інституту льону; **1941-1946** рр. – спад льоновиробництва, припинення наукової роботи з культурою через війну; **1947-1974** рр. – відбувається процес формування мережі сільськогосподарських дослідних осередків у льонарській галузі, становлення методологічно обґрунтованих досліджень у галузі селекції і насінництва льону; **1975-1991** рр. – роки підйому льоновиробництва у результаті впровадження в практику досягнень наукової селекції і раціональної технології вирощування; з **1991** року спостерігається кризовий стан як у виробничій, так і у науковій сферах льонарства [3, 4].

В Україні з **1990** року льон-довгунець (на волокно) виробляли у Волинській, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Рівненській, Сумській, Чернігівській та Чернівецькій областях. На сьогодні ситуація помітно змінилася, і вирощуванням культури, а, відповідно, і її переробкою займаються лише в Житомирській, Львівській, Сумській та Чернігівській областях (табл.).

Насамперед розглянемо сучасний стан галузі льонарства в Україні. Згідно зі статистичними даними, посівні площі під технічну культуру льону-довгунця останніми роками значно знизилися. Якщо порівнювати дані станом на **1990** рік, коли даний показник становив **172,5** тис. га, то за **10** років відбулося його зниження до **23,4** тис. га (рис. 1). У **2010** році посівні площі під культуру льону-довгунця становили лише **1,3** тис. га, на незначну частку підвищився показник у **2011** році – до **1,7** га.

Таблиця

Виробництво льону-довгунця (волокно) в Україні, тис. т*

Назва області \ Рік	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011
Волинська	13,9	5,1	0,2	0,1	0	0	0
Житомирська	20,7	12,6	1	3,4	0,7	0	0,2
Івано-Франківська	11,9	3,8	0,6	0,3	0	0	0
Київська	2,5	1,1	0,1	0,1	0	0	0
Львівська	13,7	4,1	1,1	0,8	0,1	0	0
Рівненська	9,4	2,7	0,1	0,5	0,1	0	0
Сумська	5,3	3,1	1,2	1,2	0,1	0,3	0,1
Тернопільська	0	0	0	0,1	0	0	0
Чернівецька	2	0,5	0,3	0,1	0	0	0
Чернігівська	28,7	15,2	3,7	6,1	0,2	0,1	0,5

*Представлено автором з використанням [5]

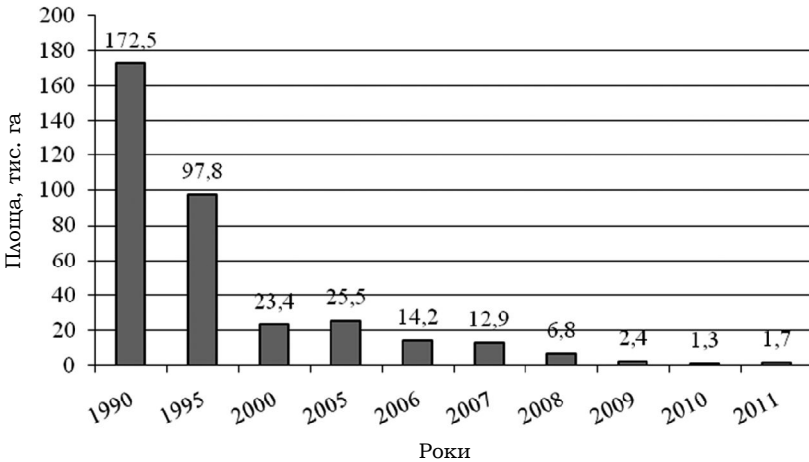

Рис.1. Посівні площі льону-довгунця в Україні*

*Представлено автором з використанням [5]

Значна увага при аналізі діяльності галузі льонарства приділяється урожайності культури. Але, оскільки посівні площі під культуру льону-довгунця зменшувалися, то, відповідно, урожайність також у певних періодах знижувалася (рис. 2).

Цей показник значно варіюється за останні 20 років. Спостерігається його зниження з 1990 по 1995 рр., але за наступні 5 років значення показника стабілізувалося зі зростанням. За 2005-2011 рік спостерігається варіювання врожайності культури льону-довгунця.

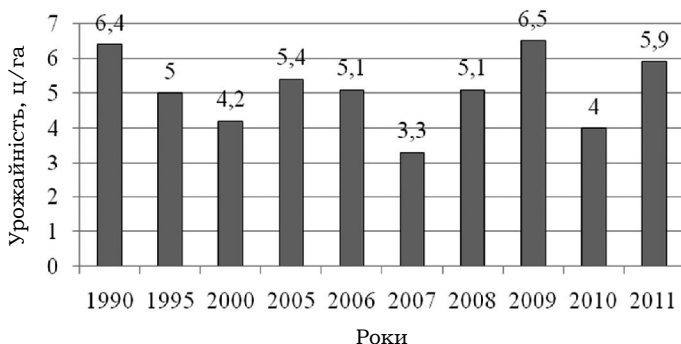

Рис.2. Динаміка урожайності льону-довгунця (волокно) в Україні*

*Представлено автором з використанням [5]

Таким чином, аналізуючи останні роки діяльності підприємств галузі льонарства, необхідно зробити висновок, що її результати є нестабільними, оскільки спостерігається не покращення, або стабілізація діяльності, а, навпаки, поступове зниження показників. У господарствах, які займаються вирощуванням культури, необхідним є створення системи насінництва льону, тому що перспективи розвитку льонарства значною мірою залежать від організації системи насінництва, яка має передбачати організоване поширення високопродуктивних сортів льону. Вирішення цього питання займаються науковці Інституту луб'яних культур НААН України, але також необхідно враховувати здобутки закордонних вчених та впроваджувати у галузі селекційні новинки.

При інтенсивному розвитку техніко-технологічних відкриттів, що супроводжуються впровадженням у виробництво спеціалізованого обладнання та технологій, у галузі льонарства

спостерігається використання досить застарілого обладнання, що потребує значних матеріальних витрат та ускладнює сам процес посадки та збору культури. Таким чином, актуальними є питання модернізації, технічного та технологічного переоснащення підприємств з вирощування льону-довгунця та підприємств первинної його переробки.

Також відкритим є питання щодо поліпшення інтеграційних зв'язків між виробниками та переробниками льонопродукції. При створенні тісної співпраці між даними підприємствами відповідно знизяться витрати на різних етапах виробництва лляної продукції, що сприятиме можливості акумулювання заощаджених коштів в подальший розвиток та піднесення підприємств. Важливим аспектом для підприємств, які займаються вирощуванням та переробкою льону, є сприяння розвитку кадрового потенціалу, тобто підвищення інтелектуальних можливостей.

Таким чином, враховуючи всі вищезазначені фактори, які стримують подальший розвиток галузі льонарства, необхідно зазначити, що лише при вірному підході до формування інвестиційного потенціалу можливий подальший її розвиток, при цьому одним із найвагоміших аспектів є їх комплексне врахування.

Висновки. Проведено аналіз стану галузі льонарства в Україні за показниками посівної площі культури та урожайності за період 1990-2011 рр. На сьогодні вирощування культури льону-довгунцю зосереджено у Житомирській, Львівській, Сумській та Чернігівській областях. Запропоновано основні тенденції щодо стабілізації розвитку підприємств галузі льонарства: створення системи насінництва льону-довгунця; модернізація, технічне та технологічне переоснащення підприємств, що займаються вирощуванням та первинною переробкою льону; залучення інвесторів у галузь льонарства; поліпшення інтеграційних зв'язків між виробниками та переробниками льонопродукції; розвиток кадрового потенціалу галузі.

Список використаних джерел:

1. Лузан Ю. Я. Криза льонарства та шляхи її подолання / Ю. Я. Лузан, В. М. Нелеп, О. М. Головня // Економіка АПК. — 2008. — № 3. — С. 38—45.
2. Простиченко В. С. Поліський льон: минуле, сьогодення, а чи є майбутнє? / В. С. Простиченко, Н. В. Садретдінова // Легка промисловість. — 2009. — № 1. — С. 49.
3. Кругла Н. А. Історія розвитку льонарства в Україні (друга половина XIX-XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.07 «Історія науки і техніки» / Н. А. Кругла. — К., 2002. — 20 с.
4. Москаленко А. М. Історико-економічні аспекти розвитку вітчизняного льонівиробництва / А. М. Москаленко, В. А. Москаленко // Економіка АПК. — 2007. — № 6.— С. 41—46.
5. Рослинництво України : статистичний збірник / за ред. Н. С. Власенко. — К. : Державна служба статистики України, 2012. — 108 с.

*С.М. Шкарлет, А.М. Коробка. **Состояние и тенденции деятельности предприятий отрасли льноводства Украины.***

Представлены исторические этапы развития льноводства в Украине. Проанализировано состояние отрасли по показателям посевной площади под культуру, урожайность и производство льна-долгунца (волокно) за 1990-2011 гг. Предложены основные направления стабилизации развития предприятий отрасли льноводства.

*S. Shkarlet, A. Korobka. **Status and trends of the ukrainian flax enterprises and their activity.***

The historical stages of development of flax cultivation in Ukraine have been presented. The state of industry on the indexes of sowing area under a culture, the flax yield dynamics and the production long-stalk flax-flax (fiber) in 1990-2011 has been analyzed. Basic directions of stabilizing of development of enterprises of industry of flax production have been offered.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ ЗА РІЗНИХ ТИПІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТИХ ПРИВАТНИХ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ ГОРОДЕНКІВСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.С. Смага, доктор біологічних наук

І.В. Савчук, магістр

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті прослідковано вплив різних типів спеціалізації особистих приватних господарств населення на економічну ефективність використання земель, залучених до сільськогосподарського виробництва на території Городенківського району Івано-Франківської області.

Ключові слова: економічна ефективність використання землі, спеціалізація, валова продукція.

Постановка проблеми. В умовах змін форм власності на землю, створення нових землекористувань та агроформувань важливо забезпечити раціональне використання та охорону земель сільськогосподарського призначення, що значною мірою визначає рівень ефективності виробничої діяльності суб'єктів господарювання в аграрній сфері. Проблема підвищення економічної ефективності використання землі як одного з важливих факторів формування екологічно сталого землекористування та зростання життєвого рівня населення залишається на сьогодні досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведено дослідження теоретичних і практичних аспектів визначення економічної та екологічної ефективності використання сільськогосподарських угідь [1;2], порівняльний аналіз ефективності використання земель сільськогосподарського призначення в Україні та інших країнах [3], обґрунтовано об'єктивність показників економічної ефективності використання землі [4].

Постановка завдання. Розвиток дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва в умовах запровадження земельної реформи, відмова від централізованого планування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції,

становлення нових економічних умов господарювання зумовили формування різних напрямів спеціалізації в особистих приватних господарствах населення (ОПГН) Городенківського району Івано-Франківської області.

Спеціалізація – важливий фактор підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, а отже й зростання прибутковості аграрного виробництва. Тому важливо встановити її вплив на ефективність використання земельних ресурсів у сучасних умовах.

Мета дослідження – прослідкувати залежність ефективності використання сільськогосподарських угідь від напрямів спеціалізації виробництва.

Об'єкт дослідження – типи спеціалізації особистих приватних господарств населення в адміністративних межах Городенківського району Івано-Франківської області.

Предмет дослідження – продуктивність та економічна ефективність використання сільськогосподарських угідь за різних типів спеціалізації в ОПГН Городенківського району Івано-Франківської області.

Викладення основного матеріалу. Економістами обґрунтовано та запропоновано низку натуральних і вартісних показників, що відображають економічну ефективність використання землі [5].

Використати натуральні показники для порівняння економічної ефективності використання землі за різних напрямів спеціалізації неможливо, оскільки отримуються різні види продукції сільського господарства. Використання з цією метою вартісних показників можливе за умов наявності встановлених порівняльних цін на окремі види продукції.

Інший підхід полягає у визначенні виходу умовних зернових одиниць з 1 га ріллі чи сільськогосподарських угідь. На їх основі можливо визначити вартість валової продукції (ВП) на одиницю площі відповідного угіддя через використання середньої біржової ціни реалізації зерна за певний період.

Виходячи з вище викладеного, встановлення реальних для сучасних умов показників економічної ефективності використання землі за різних виробничо-територіальних типів господарства можливе шляхом переведення різних видів

продукції в умовні зернові одиниці (зерн. од.) та визначення на їх основі вартості ВП.

Економічна ефективність використання землі у сільському господарстві безпосередньо залежить від рівня родючості ґрунтів. За умови рівновеликих виробничих витрат на родючіших ґрунтах отримують більші обсяги продукції. Ґрунти, що поширені в Городенківському районі, є одними з найродючіших в Івано-Франківській області. Зокрема, чорноземні ґрунти займають майже **90%** території, що освоєна для ведення сільськогосподарського виробництва.

Важливою передумовою ефективного виробництва продукції сільського господарства є вибір оптимальної спеціалізації аграрного виробництва. Останніми роками у Городенківському районі, виходячи з конкретних природних умов, досвіду, навичок та здібностей місцевих жителів, в окремих адміністративно-територіальних одиницях (АТО) сформувалися такі виробничо-територіальні типи спеціалізації ОПГН: молочно-м'ясне скотарство, зернове господарство, садівництво, овочівництво та буряківництво.

Визначення ефективності ведення сільськогосподарського виробництва у виробничих типах ОПГН базувалося на встановленні обсягів виробництва валової продукції рослинництва та тваринництва. По Городенківському районі з **1 га** сільськогосподарських угідь у **2010 році** було отримано **52,2 ц** зерн. од., у тому числі: **30,2 ц** зерн. од. продукції рослинництва та **22,0 ц** зерн. од. – продукції тваринництва (табл. 1). Найвищі значення цього показника з виробництва продукції рослинництва мають АТО, що спеціалізуються на садівництві, а найнижчі мають ті, що спеціалізуються на вирощуванні цукрового буряка. У сфері виробництва продукції тваринництва кращі результати отримують на території сільських рад із розвинутим молочно-м'ясним скотарством – **26,1** при середньому значенні по району – **22,0 ц** зерн. од.

Величина виробництва ВП сільського господарства у розрахунку на **1 мешканця** дає порівняльну оцінку рівня продуктивності праці. У Городенківському районі вона складає **24,9 ц** зерн. од. Вищі значення цього показника спостерігаються при овочівництві та буряківництві (**41,9 і 40,9 ц** зерн. од. відповідно).

Значно менші його величини в ОПГН, що спеціалізуються на вирощуванні плодово-ягідних культур (15,1 ц зерн. од.), що пов'язано із нижчою їх продуктивністю порівняно з овочеви-ми культурами. Зауважимо, що обсяги виробництва продукції рослинництва в розрізі виробничо-територіальних типів ОПГН змінюються синхронно зі зміною обсягів виробництва валової продукції сільського господарства. Такої тенденції не відмічено щодо обсягів виробництва продукції тваринництва.

Таблиця 1

Показники ефективності спеціалізації особистих приватних господарств населення Городенківського району

Показники	Загалом по району (32 АТО)	Виробничо-територіальний тип				
		молочно-м'ясне скотарство (14 АТО)	зернове господарство (11 АТО)	садівництво (5 АТО)	овочівництво (1 АТО)	буяківництво (1 АТО)
ВП с/г (ц зерн. од.) з розрахунку на:						
- 1 АТО	42 658,2	40 438,6	35 170,3	52 416,5	118 163,8	47 539,4
- 1 мешканця	24,9	30,0	26,3	15,1	41,9	40,9
- 1 га с/г угідь	52,2	53,9	47,0	61,4	49,1	44,9
ВП рослинництва (ц зерн. од.) з розрахунку на:						
- 1 АТО	24 717,5	20 837,4	19 601,8	37 371,3	76 823,4	25 092,5
- 1 мешканця	14,4	15,4	14,7	10,8	27,3	21,6
- 1 га с/г угідь	30,2	27,8	26,2	43,8	31,9	23,7
ВП тваринництва (ц зерн. од.) з розрахунку на:						
- 1 АТО	17 940,7	19 601,2	15 568,6	15 045,1	41 340,4	22 446,9
- 1 мешканця	10,5	14,5	11,7	4,3	14,7	19,3
- 1 га с/г угідь	22,0	26,1	20,8	17,6	17,2	21,2

Наступним етапом досліджень було встановлення вартісних показників економічної ефективності використання землі в окремих виробничо-територіальних типах ОПГН, виходячи з вартості продукції рослинництва. Показник загального обсягу виробництва ВП на АТО є не зовсім об'єктивним через різну площу сільськогосподарських угідь. Незважаючи на досить

високе варіювання обсягів ВП у розрахунку на одного мешканця по окремих АТО, його середні значення для виробничо-територіальних типів м'ясо-молочне скотарство та зернове господарство є досить близькими – 1758,4 та 1684,9 грн відповідно (табл. 2.).

Таблиця 2

Показники економічної ефективності використання землі в розрізі виробничо-територіальних типів ОПГН Городенківського району

Виробничо-територіальний тип господарства	Валова продукція рослинництва, грн				
	на АТО (середнє значення)	на 1 мешканця	на 1 га с/г угідь	на 1 кад. га	на 1 бал економічної оцінки за ВП
Молочно-м'ясне скотарство	2 335 866,9	1 758,4	3 033,4	1 274,2	48,4
Зернове господарство	2 197 358,7	1 684,9	2 888,3	1 250,1	47,3
Садівництво	4 189 327,2	2 112,8	4 797,3	1 939,8	73,4
Овочівництво	8 611 903,1	3 054,9	3 574,9	1 418,6	54,2
Буяківництво	2 234 971,3	1 921,7	3 333,3	1 515,1	57,5
<i>Загалом по району</i>	<i>88 666 593,6</i>	<i>58 692,2</i>	<i>105 133,7</i>	<i>44 223,8</i>	<i>1 677,0</i>
<i>Середнє по району</i>	<i>2 770 831,0</i>	<i>1 834,1</i>	<i>3 285,4</i>	<i>1 382,0</i>	<i>52,4</i>

При першому виробничо-територіальному типі ВП рослинництва виробляється більше на 143,1 грн з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. Однак за показниками, що враховують якість сільськогосподарських угідь (ВП на 1 кадастровий гектар та ВП на 1 бал економічної оцінки за ВП), відмінності незначні.

Дослідження показали, що значно ефективніше використовують сільськогосподарські угіддя в тих АТО, що спеціалізуються на садівництві та овочівництві. У першому випадку вищих значень набувають показники виробництва ВП на 1 га сільгоспугідь, ВП на 1 кадастровий гектар та ВП на 1 бал економічної оцінки за ВП. Найвище значення ВП з розрахунку на 1 мешканця отримується при вирощуванні овочевих культур.

Показники економічної ефективності використання землі за переважного розвитку буяківництва виявилися вищими, ніж при розвитку молочно-м'ясного скотарства та виробництва зернових у господарстві та є близькими до середніх по району.

Висновки.

1. До переважаючих виробничо-територіальних типів ОПГН Городенківського району Івано-Франківської області належать молочно-м'ясне скотарство та зернове господарство (14 та 11 АТО з 32 відповідно), а овочівництво та буряківництво масового поширення не набули. У складі ВП сільського господарства, незалежно від виробничо-територіального типу, переважає продукція рослинництва, особливо при спеціалізації на вирощуванні плодово-ягідних та овочевих культур.

2. Економічна ефективність використання землі за показниками вартості ВП рослинництва на 1 га с/г угідь, на 1 кадастровий гектар та 1 бал економічної оцінки за ВП виявилася вищою у випадку спеціалізації на садівництві, а за вартістю ВП на 1 мешканця – овочівництві.

Список використаних джерел:

1. Деякі інституціональні аспекти земельних відносин в Україні : стан та напрями вдосконалення / [І. К. Бистряков, О. С. Новоторов, Т. С. Ніколаєнко та ін.] — К. : НАНУ, РВПСУ, 2002. — 134 с.
2. Підвищення ефективності використання, відтворення і охорони земельних ресурсів регіону / [П. П. Борщевський, М. О. Чернюк, В. М. Заремба та ін.] — К. : Аграрна наука, 1998. — 240 с.
3. Корчинська О. А. Ефективність використання сільськогосподарських угідь: теоретичний і практичний аспекти / О. А. Корчинська // Землеустрій і кадастр. — 2008. — № 1. — С. 52—59.
4. Розвиток форм господарювання на селі / [В. Я. Месель-Веселяк, П. Т. Саблук, М. Н. Малік та ін. ; За ред. П. Т. Саблука і В. Я. Месель-Веселяка]. — К. : Урожай, 1993. — 376 с.
5. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств / В. Г. Андрійчук. — К. : КНЕУ, 2002. — 624 с.

И.С. Смага, И.В. Савчук. Эффективность использования земли при различных типах специализации личных частных хозяйств населения Городенковского района Ивано-Франковской области.

Исследовано влияние различных типов специализации личных частных хозяйств населения на экономическую эффективность использования земель, вовлеченных в сельскохозяйственное производство на территории Городенковского района Ивано-Франковской области.

I. Smaga, I. Savchuk. Efficiency of land use in different types specializations personal private farms population of Horodenkivsky district of Ivano-Frankivsk region.

The article examined the impact of different types of specialization of individual private farms on economic efficiency of land involved in agricultural production in the Horodenkivsky district of Ivano-Frankivsk region.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

О.І. Котикова. Структура управління освітою в Україні.....	3
Julie A. Albrecht. Worldwide Food Safety Issues	9
М.Н. Малиш, В.І. Гаєриш, В.І. Перебийніс. Аналіз енергетичної ефективності виробництва соняшнику в умовах півдня України	18
І.В. Гончаренко. Світовий досвід подолання проблем охорони здоров'я у формуванні людського капіталу сільських територій України	26
С.М. Шкарлет, А.М. Коробка. Стан та тенденції діяльності підприємств галузі льонарства України.....	35
І.С. Смага, І.В. Савчук. Ефективність використання землі за різних типів спеціалізації особистих приватних господарств населення Городенківського району Івано-Франківської області.....	42
Т.В. Порудєєва. Функціонування фермерських господарств Миколаївської області.....	48
І.Г. Гуров, В.В. Гречкосій. Формування та функціонування інфраструктури аграрного ринку	54
О.А. Мамалюк. Реалізація концепції екомережі в регіональному аспекті	60
Т.В. Шевченко. Кон'юнктура ринку України за реалізацією продовольчої продукції.....	66
С.С. Стецюк. Фактори впливу на прибуток м'ясопереробних підприємств Черкаської області.....	72
О.А. Літвак. Екологічна оцінка земельних ресурсів підприємств аграрного сектора	82
Є.О. Павлюк. Інтеграційні процеси в економіці: сутність та переваги.....	90
І.Г. Волкова. Сутнісні характеристики інноваційної діяльності аграрних ВНЗ.....	97

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

В.В. Гамаюнова, А.В. Томницький. Баланс основних елементів живлення у ґрунті залежно від внесення мінеральних добрив під нут	103
---	-----

В.Д. Солодкий, Р.І. Беспалько, І.І. Казімір. Лісогосподарські заходи у збереженні ґрунтового покриву гірських схилів	109
К.М. Карпенко, В.В. Калитка. Економічна та біоенергетична ефективність застосування регулятора росту АКМ при вирощуванні помідора	122
Н.М. Осокіна, К.В. Костецька. Вплив умов зберігання на втрати маси плодів овочів	128
О.І. Заболотний. Вплив гербіциду трофі 90 на чисту продуктивність фотосинтезу та врожайність кукурудзи	134
А.О. Рожков, В.К. Пузік. Масові показники міжвузлів префлоральної зони рослин тритикале ярого залежно від ценотичної напруги у посівах.....	141
О.Г. Жуйков. Агроекологічні передумови вирощування гірчиці чорної в незрошуваних сівозмінах півдня України.....	149
В.П. Коваленко. Значення обробітку ґрунту в технології одержання високопродуктивних посівів люцерни	157
Р.В. Борищук, Р.А. Вожегова. Вплив способів основного обробітку ґрунту на забур'яненість посівів ячменю озимого в умовах зрошення.....	162
С.С. Байберова, М.Є. Сердюк. Вплив погодних умов вегетаційного періоду на збереженість яблук в умовах південного степу України.....	171
Д.Т. Семен. Гарбуз на насіння – прибуткова культура	178

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

В.Г. Богза, В.С. Шибанін, А.П. Шибаніна. Експериментальні дослідження пружно-деформованого стану силосу ємністю 50 т	184
В.Е. Зубков. Совершенствование процесса сепарации корнеклубнеплодов от примесей	189
О.С. Кириченко. Дискретизація безперервних систем автоматичного керування за методом Ейлера.	195
К.М. Деркач. Оптимізація параметрів процесу змішування комбікорму з жиромісткою добавкою в гвинтовому змішувачі.	199
В.А. Грубань. Обґрунтування компоновочної схеми технологічного модуля для збирання кукурудзи	204

Наукове видання

Вісник аграрної науки Причорномор'я
Випуск 1(71) – 2013

Технічний редактор: *О.М. Кушнарьова.*
Комп'ютерна верстка: *Ю.В. Антонович.*

Підписано до друку 26.02.2013. Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 13,63.
Тираж 300 прим. Зам. № _____. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.